

RIIGIKOHUS

Avaldatud veebilehel *Riigikohus* (<https://www.riigikohus.ee>)

Avaleht > Riigikohus: riigi õigusabi alarahastamine võib seada ohtu põhiõiguste kaitse

Riigikohus: riigi õigusabi alarahastamine võib seada ohtu põhiõiguste kaitse

7. November 2022

Riigikohus leidis täna avaldatud otsuses, et kehtivate tasumäärade juures ei pruugi riigi õigusabi pakkumine olla jätkusuutlik ja ohtu võib sattuda õigusabi vajavate inimeste põhiõiguste kaitse.

Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium märkis, et kui professionaalne õigusabi on inimese põhiõiguste kaitseks vajalik ja tal endal selle jaoks vahendid puuduvad, peab õigusabi kindlustama riik.

Eeskätt kuriteos kahtlustatavatele ja süüdistatavatele õigusabi tagamist nõuvad nii Eesti põhiseadus kui ka Euroopa õigus ja on selge, et riigi õigusabi tasumäärad on otseselt seotud kaitseõiguse kindlustamisega. Kui inimene ei saa kehtiva riigi õigusabi mudeli ja tasumäärade tõttu piisavat abi, võib tegemist olla kaitsepõhiõiguse rikkumisega.

Riigikohus leidis, et kui riigi õigusabi osutavate advokaatide arv kahaneb praeguse mudeli kitsaskohtade ja alarahastuse tõttu kriitilise piirini, võib lisaks õigusabi saajate õiguste rikkumisele kerkida ka küsimus kehtiva süsteemi jätkusuutlikkusest laiemalt. Advokatuuri juhatusel on küll seadusega pandud kohustus tagada riigi õigusabi katkematu osutamine ja kättesaadavus, aga kui neil ei õnnestu praegu kehtivatel tingimustel riigi õigusabi pakkumisest huvitatud advokaate leida, võib kahtluse alla sattuda sellise kohustuse seaduspärasus.

Kolleegium märkis siiski, et Riigikohus ei saa hakata seadusandja asemel jätkusuutlikumat riigi õigusabi süsteem looma. See on üksnes Riigikogu otsustada, kas advokaadinappust tuleks leevendada tasu tõstmisega, tasu ülemmäära kaotamisega ja menetlejale igal üksikjuhtumil õiglase tasu määramise õiguse andmisega või mõnel muul moel.

Riigikohus: tasu ülemmäär pole põhiseadusega vastuolus

Riigikohtus arutusel olnud kohtuasi puudutas riigi õigusabi tasu määramist advokaadile, kes tutvus erakordselt mahuka kriminaalasja materjalidega, mis hõlmasid 45 köidet ja 11 000 lehekülge.

Justiitsministri kehtestatud korra alusel on võimalik advokaadile määrata toimikuga tutvumise tasu maksimaalselt pooleteise tunni eest, praeguste tasumäärade järgi 81 eurot. Erandkorras saab tasu suurendada siiski kuni 500 protsendi võrra, makstes kaitsjale kõige rohkem üheksa tunni eest 486 eurot. Samas väitis advokaat, et kulutas toimikuga tutvumiseks 77,5 tundi ja soovis saada üle 4000 euro.

Advokaat vaidlustas tasu suuruse maakohtus ja tema kaebus rahuldati osaliselt. Esimese astme kohtu hinnangul oli ministri määruse säte – mis võimaldab tasu suurendada vaid kuni 500 protsenti –, põhiseadusega vastuolus, rikkudes advokaadi kutse- ja ettevõtlusvabadust, omandipuutumatust, õigust

võrdse kohtlemisele ning kaudselt ka kahtlustavata kaitseõigust. Maakohus pidas mõistlikuks toimikuga tutvumise ajaks 44 tundi ja tasuks 2376 eurot.

Riigikohus juhtis oma otsuses küll tähelepanu riigi õigusabi süsteemi probleemidele ja vajadusele tagada kaitseõigus, kuid jõudis järeldusele, et praegusel juhul advokaadi põhiseaduslikke õigusi siiski ei rikutud. Kolleegium märkis, et elukutsevabadus on mõeldud esmajoones tavaliste palgatöötajate õiguste kaitseks, aga advokaadid tegutsevad ettevõtjatena ja nii ei laiene neile ka näiteks töötasu alammäära nõue.

Samuti ei ole riigi õigusabi pakkumine advokatuuri liikmetele kohustuslik. Soovijad saavad end märkida infosüsteemis riigi õigusabi osutajaks ja kui advokaat on avaldanud valmisolekut riigi õigusabi pakkuda, on ta eeldatavasti kursis ka tasumäärade ning nende suurendamise võimalustega. Enne tellimuse vastuvõtmist võib aga advokaat võtta ühendust menetlejaga ja välja selgitada umbkaudse töömahu.

Riigikohtu otsusegasaab tutvuda siin[1].

Arno Pöder
pressiesindaja
Riigikohus
arno [dot] poder@riigikohus [dot] ee

Allikas URL: <https://www.riigikohus.ee/et/uudiste-arhiiv/riigikohus-riigi-oigusabi-alarahastamine-voib-seada-ohu-pohioiguste-kaitse>

Lingid

[1] <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid/?asjaNr=5-22-2/12>